

Список використаних джерел

1. Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс] Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list
2. Права жінок і гендерна рівність в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>
3. Тимчасовий веб-сайт Національної поліції [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/2181062>
4. Верховна рада ухвалила закон проти домашнього насильства [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://vgolos.com.ua/news/verhovna_rada_uhvalyla_zakon_proty_domashnogo_nasylstva_293433.html
5. Газета «Свобода» 2012, No.11, від 16 березня 2012 року.
6. За яку плату рівненський декан селить у гуртожитки студенток [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://24tv.ua/za_yaku_platu_rivnenskiy_dekan_selit_v_gurtozhitki_studentok_n890151

УДК 34+94]:[329.73(043.2)

Зорін О.О.

*студент юридичного факультету
Херсонського державного університету,
м. Херсон, Україна.*

*Науковий керівник: **Томіліна Ю.Є.**, ст. викладач*

ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ІІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

За останні роки відбулося розкриття та розсекречення всіх архівів органів держбезпеки з 1917—1991 років та передання їх до Інституту національної пам'яті, відкрилися нові простори для вивчення діяльності органів національної безпеки України в період її перебування у складі радянської держави. Таким чином, дослідження і вивчення роботи органів НКВС і НКДБ СРСР та їх територіальних підрозділів набуває значної актуальності.

Система органів держбезпеки СРСР була представлена Народним комісаріатом внутрішніх справ і наявним у його структурі ГУДБ, яке в 1943 р. вилилося в самостійний Наркомат держбезпеки та Головним розвідувальним управлінням Наркомату оборони. Лідируюче становище з питань протидії ворогу у ході бойових дій займали 4-те Управління НКВС – НКДБ СРСР під керівництвом П.А. Судоплатова і Управління Особливих відділів, яке в квітні 1943 р. було реформовано в ГУКР НКО СРСР «Смерш», начальником якого став В.С. Абакумов.

До основних причин незадовільної роботи радянських спецслужб на початковому етапі війни ми віднесли нічим невинуватені репресії 30-х рр. ХХ ст., що потягло за собою нестачу досвідчених кадрів. Іншою причиною труднощів було осідання «п'ятої колони». Люди, які були незадоволені більшовицькою владою, займалися саботажем, переходили на сторону ворога. За рахунок деяких з них формувалися Російська визвольна армія (РОА), бойові дивізії військ СС та допоміжні підрозділи, і найголовніше - диверсійний спецпідрозділ Абверу «Бранденбург - 800». Окремою причиною незадовільної роботи можна вважати внутрішні конфлікти керівників оперативно-чекістських управлінь.

Спецслужби фашистської Німеччини були представлені Управлінням військової розвідки і контррозвідки – Абвером з наявними у його складі спецпідрозділом «Бранденбург - 800» і Штабом «Валлі» [1, с. 35] та Головним управлінням імперської безпеки (РСХА), яке було повністю підконтрольним НСДАП. РСХА, яке складалося з бойовиків СС мало досить розгалужену структуру, що дозволило правлячій партії контролювати усі сфери суспільного життя без виключення. Входження гестапо і СД у спільну модель на практиці повинно було підкреслити «органічну єдність» спецслужб Третього рейху, яка, проте, не спостерігалася до останніх днів їхнього існування [2, с. 79].

З самого початку бойових дій на Східному фронті розбіжності між Абвером та РСХА вилилися у відкрите протистояння. У кінцевому підсумку в 1944 р. військова розвідка була підпорядкована Головному управлінню імперської безпеки.

Головною причиною краху спецслужб Третього рейху були перехресні сфери дії двох важливих відомств, які створювали умови для суперечок з питань компетенції.

Другою причиною провалу німецьких спецслужб була партійна диктатура. Ми вважаємо, що у такій широкомасштабній війні армія в особі Абверу повинна була стояти вище партії в особі формувань СС.

Провівши аналогію між спецслужбами СРСР та Третього рейху можна стверджувати, що обидві системи мали схожі помилки, характерні для тоталітарних режимів обох держав. Відбувалися суперечки між керівництвом, в деяких випадках робота саботувалася. Як в СРСР так і в Німеччині значна увага приділялася розкриттю міфічних «ворогів народу». Але тим не менш, радянські органи держбезпеки зуміли вчасно і вдало зорганізуватись, чого не спостерігалось в нацистських спецслужбах.

Після створення у 1943 році ГУКР «Смерш» ситуація на «невидимому» фронті змінилась на користь радянської сторони. Загальновизнаним результатом діяльності ГУКР «Смерш» є повний крах основного розвідувального органу Німеччини - Абверу.

Плідну роботу українських контррозвідників наглядно ілюструє кількість вдалих операцій, проведених у період з жовтня 1943 р. по травень 1944 р. А це близько 12% від результатів роботи ГУКР «Смерш» СРСР за вказаний період [3].

Наказом НКВС СРСР від 5 липня 1941 р. для виконання спеціальних завдань була створена Особлива група при наркомі внутрішніх справ СРСР. 3 жовтня 1941 р. для керівництва оперативною і бойовою діяльністю партизанських загонів і розвідувально-диверсійних груп в тилу ворога, наказом НКВС СРСР був організований 2-ий відділ НКВС СРСР. На основі якого 18 січня 1942 р. було утворено 4-те Управління НКВС СРСР [4, с. 78].

Війська Особливої групи були реорганізовані в Окрему мотострілецьку бригаду особливого призначення (рос. ОМСБОН) НКВС СРСР. Відповідні зміни відбулися в територіальних управліннях НКВС. Так, 4-ті відділи створили в 15 обласних управліннях НКВС УРСР, а при штабах армій були відкриті оперативні групи від 4-го Управління [5, с. 23].

В основному діяльність оперативно-бойових груп 4-го Управління НКВС-НКДБ розвивалася на окупованій території України: велися бої з частинами ворога, розбивалися лжепартизанські формування, підривалися ешелони з технікою та живою силою тощо.

Структура органів держбезпеки СРСР була досить розгалуженою, що дозволяло чекістам контролювати усі сфери суспільного та політичного життя населення. Основна увага у довоєнні часи була прикута до боротьби з «ворогами народу».

До основних причин незадовільної роботи радянських спецслужб на початковому етапі війни ми віднесли нестачу досвідчених кадрів, нічим

невиправдані репресії 30-х рр. ХХ ст., осідання «п'ятої колони», внутрішні конфлікти керівників оперативно-чекістських управлінь та невдалі реформи силових структур на початку 1941 року.

Головною причиною краху спецслужб Третього рейху були перехресні сфери дії двох важливих відомств, які створювали умови для суперечок з питань компетенції. Спецслужби, на які зробив окрему ставку Гітлер, поступово знищували один одного. У кінцевому підсумку в 1944 р. військова розвідка була підпорядкована Головному управлінню імперської безпеки.

Провівши аналогію між спецслужбами СРСР та Третього рейху можна стверджувати, що обидві системи мали схожі помилки, характерні для тоталітарних режимів обох держав. Відбувалися суперечки між керівництвом, в деяких випадках робота саботувалася, заохочувалися кар'єризм, підлабузництво. Як в СРСР так і в Німеччині значна увага приділялася розкриттю міфічних «ворогів народу».

Не дивлячись на деякі суперечності органи держбезпеки СРСР зуміли вдало зорганізуватись і надати опір ворогу. Основними підрозділами з протидії німецьким окупантам та їх диверсійним групам стали 4-те Управління НКВС – НКДБ СРСР та Головне управління контррозвідки «Смерш» Народного комісаріату оборони.

Після створення у 1943 році ГУКР «Смерш» ситуація на «невидимому» фронті змінилась на користь радянської сторони. На території УРСР розвідникам та диверсантам Абверу протидіяли управління «Смерш» Українських фронтів, які продемонстрували гідний результат своєї роботи і внесли великий вклад у перемогу над нацизмом.

На окупованих територіях УРСР розгорнуло свою діяльність 4-те «Диверсійне» Управління НКВС – НКДБ СРСР та діючий у його складі спецпідрозділ – ОМСБОН (пізніше ОСНАЗ). Оперативні групи цього підрозділу ставали ядром для утворення партизанських формувань, які пізніше ставали великими з'єднаннями і контролювали досить обширні території.

Одним з надбань роботи органів національної безпеки була співпраця не тільки з армійськими формуваннями але й з мирним населенням у боротьбі із спільним ворогом. У ході битви інтелектів спецслужби фашистської Німеччини зазнали нищівної поразки, що не могло не позначитись на загальному стані окупаційних військ.

Список використаних джерел

1. Макаров В. Г. СМЕРШ. Гвардия Сталина / Владимир Макаров, Андрей Тюрин. — М.: Яуза : Эксмо, 2009. — 288 с.
2. Чайковский А. С. НКВД и СМЕРШ против Абвера и РСХА / Анатолий Чайковский. — М. : Алгоритм, 2016. — 592 с.
3. З історії розвідувального й контррозвідувального забезпечення визволення України (1943–1944 рр.): [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua:8080/ua/publication/content/1667.htm>
4. ЛУБЯНКА Органи ВЧК – ОГПУ – НКВД – НКГБ – МГБ – МВД – КГБ. 1917 – 1991. Справочник. Под. ред. Акад. А. Н. Яковлева; авторы-сост.: А. И. Кокурин, Н. В. Петров. – М.: МФД, 2003. – 768 с. – (Россия. XX век. Документы).
5. Колпакиди А. И. Разведка Судоплатова. Зафронтовая диверсионная работа НКВД – НКГБ в 1941 – 1945 годах / Д. Веденеев, А. Колпакиди, С. Чертопруд. – М.: Алгоритм, 2015. – 576 с.

УДК 342.7(043.2)

Рагуліна Ю.М.

*студентка навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
м. Суми, Україна.*

Науковий керівник: Семенов В.М., к.держ.упр., доцент

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ З УРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Соціальна політика – це діяльність держави щодо створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту громадян, усунення негативних наслідків ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності.

Суттєвих результатів у створенні «країни добробуту» досягли держави Західної Європи. Їхньою метою було підвищення рівня життя